

L'AMOR ÉS ESTRANY

LA NIT DEL DIA 4 D'ABRIL DEL 1938, el tinent Jorge Arespacochaga y Sáenz de Ortuondo, darrer plançó d'una nissaga navarresa que havia produït dos bisbes, quatre ministres, dos generals de brigada i un de divisió, va guaitar per la finestra un carrer desert, il·luminat per dues bombetes anèmiques, va sospirar, i va pensar: "Toca fer examen de consciència. Ja no tinc excusa."

Les jornades anteriors sí que n'havia tingut, d'excusa. El tinent Arespacochaga havia participat a la conquesta i ocupació de Lleida, al capdavant d'una companyia del Cos d'Exèrcit de Navarra, sota el comandament del general José Solchaga que, al seu torn, pertanyia a l'Estat Major del general Yagüe —també conegut com el Carnisser de Badajoz, per haver ordenat l'assassinat de quatre mil civils a la plaça de toros de la capital extremeña. L'assalt a Lleida havia començat el 31 de març i s'havia allargat quatre dies, en el curs dels quals els republicans, dirigits pel carismàtic i sanguinari cabdill anarquista

Valentín González, *El Campesino*, havien ofert resistència carrer per carrer i casa per casa, fins retirar-se a l'altra banda del Segre, no sense dinamitar abans els ponts. Però no eren els centenars de morts que s'amuntegaven als carrers de Lleida el que treia el son al tinent Arespachoga, sinó un esdeveniment una mica anterior. Quelcom que havia succeït just en començar l'ofensiva, en un mas de la partida de Rufeá, al sud de la ciutat.

Què? Només pensar-hi, s'esgarriava. Havia comès un crim. I un pecat mortal. Era el moment d'afrontar-ho, per més que li costés. Després d'haver estudiat al Col·legi San Ignacio de Pamplona i completat la carrera de Dret a la Universitat de Deusto, tenia força interioritzada la pràctica, típica de l'ascetisme jesuític, de l'examen de consciència. Era un manament fonamental. Una norma inviolable. Cada nit, abans de gitar-se, calia un moment de pausa per rumiar què s'havia fet bé o malament durant la jornada i, eventualment, demanar perdó a Déu i formular propòsit d'esmena. Però, costava tant! Mai abans no havia comès un crim, i pocs cops un pecat mortal.

El tinent va seure davant d'una petita taula de fusta i va encendre quatre espelmes —l'electricitat estava tallada a la pensió Lola, on s'allotjava, com a gran part de la ciutat. Va sospirar altre cop, va maldar per controlar les imatges que s'agombolaven rere les parpelles i de seguit va arribar a la conclusió correcta: l'examen de consciència requeriria escriure. Posar ordre. Il·luminar. I va recordar el seu íntim amic, Francisco de Borja Urtubi, que servia com a

sergent a l'Estat Major del general Franco, a Burgos. Va desplegar un full de paper, va mullar la ploma al tinter i va disposar les primeres línies, en una cal·ligrafia metòdica i exacta.

Benvolgut Borja:

Com que m'ha costat molt seure i gratar els primers mots, seré directe: he comès un pecat mortal i alhora un delicte. Seré brutal: he violat una dona. Uf! Ja està dit. Aquest gratapapers una mica llepafils que soc ja pot respirar.

La resta de la carta serà costa avall, doncs. Vull contar-t'ho tot amb detall, inclosos els antecedents, a veure si tu ets capaç d'entendre-ho —vist que jo sol no me'n surto. Estic massa trasbalsat —i no cal dir que penedit. Soc jo, qui ha comès aquest acte monstruós? Jo? Sí, ho soc —però no em reconec a mi mateix.

Reculem una mica, doncs. Després de la caiguda de Terol, vam engegar l'ofensiva al Front d'Aragó el 7 de març. Els rojos van fugir com conills. Crec que mai a la història militar no s'hi havia vist una desbandada comparable. Ja ho deia el coronel Camacho: "Els anarquistes només són bons pel vi barat, les putes i el campí qui pugui." Tanmateix, vam trobar focus aïllats de resistència. Així, en un poble perdut dels Monegros, una bala perduda va pelar el capità Alariz. El va substituir el tinent Blasco. I a aquest el van deixar com un colador en una emboscada a la plaça d'un altre poblet polsós: Gimene o Gimenes o Gimenells. Així, essent l'únic oficial supervivent, em vaig fer càrrec dels vuitanta-tres homes de la companyia.

Pots imaginar com n'estava, de content! Tinent i amb una companyia a càrrec, als vint-i-quatre anys! No està malament, oi? Ja saps com em morfonia, els primers mesos de la guerra, exercint de buròcrata. Al capdavall, jo m'havia presentat voluntari per combatre per Déu i per la Pàtria, i no pas per omplir formularis i quedar colgat de paperassa. José Antonio ho ha expressat ben clar: la guerra és l'ocasió en la qual el jovent de la Nació es pot expressar amb la seva màxima energia, estassant pel camí rojos i separatistes —i jueus, si n'apareix algun.

La nit del 30 de març, a Alcarràs, vaig assistir a la meua primera reunió d'alt nivell. Hi eren el general Solchaga (que acabava d'enraonar amb Yagüe), i els coronels Satrústegui, Camacho i Bermeo. Van desplegar el mapa i van anar indicant com es produirien els moviments de tropes. A mi em tocava ocupar la partida de Rufeà, un suburbi agrari a tocar de Lleida, clapejat de barraques i masos.

A punta d'alba vam pujar en una corrua de camions. El campanar de la Seu Vella es perfilava sobre un firmament el color del qual virava cap al blau marí, el lila i el vermell. Es van sentir trets esparsos. Els vehicles es van aturar. Vam baixar precipitadament i, mentre els homes formaven, vaig albirar el panorama. Ens calia ocupar una llenca de terra, sembrada de fruiters i cereal, clapejada als marges per roures o cirerers, que s'estenia per uns tres quilòmetres entre la carretera i el Segre —amagat rere l'esponerosa fronda dels freixes i pollancre de la bultra. Només calia aplicar les lliçons elementals de tàctica apreses al breu curs per a oficials de Burgos. Davant d'un

enemic nombrós i agrupat, cap moviment de tenalla, culminat per encerclament i extermini. Davant de tropes disperses i guerrilleres, sempre és millor un moviment de falsa tenalla: esgarriar-se i pressionar fort, però deixant a l'enemic una via de fugida, per tal de minimitzar les baixes. Em trobava davant del segon cas. Obligariem els rojos a recular cap a Lleida. Vaig dividir la companyia en tres columnes, que penetrarien a la partida de Rufeja pel sud, el sud-oest i el nord-oest —el camí del nord quedava, doncs, expedit per a possibles fugitius. Jo encapçalava la columna central. Vam avançar a poc a poc, aturant-nos davant cada mas, barraca o borda, per temor a francitiradors. Però no vam trobar resistència. Només al sud se sentien detonacions aïllades. Els rojos reculaven discretament. Vaig dividir diversos cops la columna per abastar més terreny i avançar més de pressa. M'acompanyaven quatre soldats quan vaig topar amb una masia bastant gran, de pedra —amb un punt senyorial que contrastava amb altres bastiments de tova. No s'hi apreciava cap moviment. Els finestrons de les dues plantes eren tancats i barrats i una bicicleta reposava al tronc d'una alzina gegantina. Un soldat va proposar de passar de llarg, però li vaig ordenar seguir: en el curs de qualsevol campanya és bàsic assegurar la rereguarda i les línies de proveïment. (Llició 3 del Manual táctic del Teniente de Infantería, del general Lorenzo Espinosa de los Monteros y Villarrubias.)

Ens vam acostar. Sobre la llinda, hi vaig distingir mots i nombres cisellats en pedra.

Cal Serra. 1789

Llegir-hi l'any de la blasfema i detestable Revolució Francesa em va semblar de mal averany. No m'equivocava. Un finestró de la planta baixa es va obrir amb un cop sec, s'hi va abocar el canó d'un fusell i va sonar el primer tret. Un dels soldats es va desplomar, amb un esclat de sang al pit. Vam recular a tot el que ens donaven les cames. Un segon soldat va caure al meu costat. En sonar el tercer tret, ja estava amagat rere un abeurador per a bestiar.

Van sonar més detonacions, però no m'hi capficava: érem a cobert, jo i els dos soldats supervivents. A més, de la cadència dels trets se'n deduïa que ens enfrontàvem a un sol roig. Vaig analitzar amb fredor la qüestió. Problema tàctic: no podíem avançar ni recular sense ser abatuts com conills. La solució era a les ales. Així ho vaig indicar als soldats que m'acompanyaven: un hauria de córrer cap a l'alzina, a la dreta, i l'altre cap a una conillera esbalandrada, a l'esquerra. El de la dreta, un tal Julio Orviz, tremolava de por. Es va treure una petaca de sota la camisa i en va xuclar mig litre de conyac barat. Vaig dir:

“El primer tret serà l'ordre.”

Vaig disparar i tots dos van sortir corrent. La maniobra de distracció va reeixir i els soldats van arribar sans i estalvis a destinació. A partir d'aquell moment, tres contra un, disposàvem d'avantatge tàctic. Però la partida encara no estava guanyada. El soldat balejat al pit ja era mort, però el ferit a l'esquena plorava i gemegava a mig camí entre la porta i l'abeurador —tètric avís del que podia ser el meu destí.

Vaig avaluar la possibilitat de demanar reforços. Bastava amb la contrasenya: disparar tres cops dos trets seguits. En pocs minuts tindria a la meva disposició una dotzena d'homes. I en mitja hora, si la demanava, una metralladora. Però no volia rebaixar-m'hi. Suposo, puix que em coneixes des de petit, que saps per què. Perquè no hauria estat heroic.

I l'heroisme sempre ha estat important per a mi. N'hi ha hagut tants, d'herois a la família! L'avi Juan va rebre innumbrables condecoracions a la darrera guerra carlista. L'oncle Tomàs, malgrat perdre-hi el braç dret, va resistir les investides dels moros a Al-Hoceima. I jo? Estava predestinat a buròcrata, però havia reeixit a escapolar-me del fat. Era el moment de demostrar valor. Qui sap si temeritat. Jo sol. Jo, amb el suport de dos valents soldats espanyols, liquidaria el roig sacríleg amagat rere els finestrons.

En aquest punt, el tinent Arespachoga va dubtar i es va aturar. Va rellegir els fulls anteriors i va somriure, satisfet: era la mena de narració neta, clara i precisa que es recomanava a Deusto per a l'exposició dels "Antecedents de Fet" a les sentències judicials. A més, corresponia a l'objectivitat que se suposa a un examen de consciència redactat i tramès al millor amic. Tot sonava tan autèntic i real que, arribat a aquell punt, podia permetre's una petita llicència.

Ras i curt: ajupit rere l'abeurador, tenia por. Tremolava de por. El paralizzava la por. Al mínim error, una bala li travessaria el crani i adeu. Adeu tot. Adeu sa tendra mare, adeu el casalot gòtic al centre de Pamplona, adeu a les oposicions a jutge, adeu a

un matrimoni amb una bellesa rossa i aristocràtica, adeu a un ministeri, adeu a rosaris en família, misses a la catedral i un pelegrinatge a Roma per comprar el Cel al Sant Pare.

Tampoc no calia fer-ne un drama, però. Tothom en té, de por, en una batalla. És per això que sempre han existit trucs per donar-se valor. El més corrent era l'emprat per Julio Orviz: l'alcohol. Una generosa ració de vi era prescriptiva a les legions romanes abans de començar la batalla, tal com reporten amb tot luxe de detalls Plutarc i Tàcit. No els havia contat el general Espinosa de los Monteros que el mateix Napoleó, abans de la cèlebre càrrega de la batalla del Pont d'Arcole, on es fonamentaria el seu prestigi universal, havia buidat dues ampolles d'armanyac?

Hi ha altres mitjans de produir el mateix efecte. El juny del 1940, la principal arma amb què la Wehrmacht nazi conqueriria França en quatre setmanes de *Blitzkrieg* no serien els tancs Panzer ni els avions Messerschmitt, sinó una tropa drogada amb Pervitin, la primera amfetamina administrada massivament: produïa un tal efecte d'eufòria que els soldats assumien amb una rialla riscos inoïts, passaven dies sencers sense menjar i nits sense dormir. Però la indústria química espanyola era a anys llum de la de la conca del Ruhr i l'ajut de Hitler a Franco incloïa aviació, però no pas amfetes, de manera que el tinent Arespacochaga no en disposava.

El que coneixia, en canvi, era la grifa. Aquesta droga —també coneguda com a haixix— estava força estesa pel nord d'Àfrica i era àmpliament utilitzada a les files del Cos d'Exèrcit Marroquí: les tropes d'elit

del general Yagüe. Els seus excessos —els *moros de Franco* van cometre innumbrables assassinats, violacions, mutilacions i tortures— venien propiciats pel consum sistemàtic de grifa abans de cada escaramussa. La nit abans que el pelessin a Gimenez, el tinent Blasco, que gaudia de bones amistats entre els oficials africanistes, li havia lloat els efectes de la grifa i n'hi havia lliurat un parell de cigarrets.

I el tinent Arespacochaga, amagat rere l'abeurador, acollonit i delerós d'esdevenir un heroi, els tenia encara a la butxaca de la guerrera. Una suor freda li xopava el front i li amarava els ronyons. Es va decidir de pressa. Va encendre un porro, en va fer xuclades ansioses, la vista se li va ennuvoliar i un somriure relaxat i extàtic li va pujar del ventre als llavis. Calia, però, contar aquests detalls a l'amic Urtubi? Al capdavant, eren elements secundaris que en cap moment no modificaven el curs general de la narració. De manera que es va saltar les pipades ansioses de grifa i va continuar amb els següents mots:

No era fàcil pensar, amb els gemecs del ferit, el sol que m'enlluernava i el roig que no parava de disparar, més o menys a la babalà. Disposava d'una granada de mà i de seguit vaig rumiar el pla. Quinze metres em separaven de la finestra —quinze metres en què jugar-me la vida. Vaig fer senyals als soldats de dreta i esquerra, de l'alzina i la conillera. Al meu senyal, havien de disparar com bojos per cobrir-me.

Vaig llevar l'anella de la bomba de mà, vaig cridar "Ja!" i vaig arrencar a córrer. Ells van engegar una pluja de plom contra la finestra. Però el roig també

va pitjar el gallet i vaig notar una cremor a la templa. No em vaig acollonir, però. Vaig distingir l'esclatxa de la finestra, vaig llençar la granada i vaig llençar-me de nassos a terra. L'explosió va ser instantània. Tanmateix, vaig ordenar als soldats: "Cobriu-me!"

Van seguir ruixant de plom la finestra. Jo vaig desenfundar la pistola i esfondrar la porta. El fum em va fer tossir. La fetor acre de la pólvora em feria els narius. I vaig veure el cos del roig estassat. L'explosió li havia arrencat un braç —que incorporava el braçalet roig i vermell de la CNT— i la sang brollava d'uns ulls rebentats. M'hi vaig acostar i vaig palpar un coll llefiscós, cobert de sang. El cor ja no li batejava. Victòria! Havia vençut! Tot d'una em va venir un mareig i em vaig dur els dits a la galta. Estava coberta d'un líquid càlid i dolç —la meva sang. Vaig palpar la ferida a la templa i vaig respirar, alleujat, en notar que era superficial.

I aleshores, a l'altra banda de la sala, hi vaig distingir la silueta d'un cos. M'hi vaig acostar. Era una noieta. Estirada a terra. Inconscient. L'onada expansiva de la bomba de mà l'havia estabornida, però no semblava ferida. M'hi vaig acostar a poc a poc.

En aquest punt, va pensar el tinent Arespachaga, tocaria una descripció. És a dir: era una noia bellíssima, amb els ulls aclucats i un rínxol daurat sobre la galta, el vestit esquinçat que deixava un pit al descobert i la faldilla apujada fins a mitja cuixa. Però un pudor massa arrelat li impedia fixar en negre

sobre blanc aquells mots. I tampoc no podia contar que —qui sap si de resultes a l'efecte euforitzant de la grifa, de l'heroisme davant del roig, o del regust de sang a la galta, a més del pit i la cuixa— li va pujar una glopada de desig tan pura, tan bèstia, tan sensual, que cap pensament ascètic ni jesuític no la podria aturar. Ni tan sols retardar. És per això que s'hi va acostar, va respirar l'alè de la boca i el perfum del coll —i va perdre el control.

Va decidir, doncs, ometre els detalls.

I la vaig violar. Encara s'em fa difícil d'entendre el perquè —ni tan sols el com. Només sé que em vaig trobar dins d'ella. Era càlida i tendra. Els instants que va mantenir els ulls clucs han estat els més dolços de la vida. La seva fesomia serena, la seva pell vellutada, el seu alè perfumat —no els oblidaré mai. Ella, abandonada, tendra, retuda.

Però va durar poc. Tot d'una, es va estremir sota meu. I va obrir uns ulls com unes taronges. I aquells instants van esdevenir els més horribles de la meua vida.

D'ulls clucs a ulls esbatanats. De Cel a Infern.

De la seva mirada en brollava un odi tan pur, tan feréstec, tan reconcentrat, que encara ara m'esgarrifo en recordar-ho. I ha estat aquesta imatge, només aquesta —ulls esbatanats, ulls en flames, ulls salvatges— que m'ha empaitat els darrers dies i m'ha impedit de dormir de nits.

Jo em vaig retirar una mica i ella em va colpejar. Primer una bufetada a la sang de la cara, a mà oberta. Després un cop de puny, i un altre, i un altre.

I jo estava tan bocabadat que no sabia ni parar el braç com a escut: només rebia i rebia, passivament —potser cercava ja, de manera intuïtiva, el càstig al meu innoble pecat? Em vaig apartar, primer de genolls i després dret. En notar-me fora de l'abast dels cops, ella va començar a xisclar i estirar-se els cabells. La seva cara, abans blanca i fina, d'àngel, havia esdevingut roja i convulsa —satànica? Vaig fer una passa enrere, i una altra, i una altra, en silenci.

Just en el moment que el tinent Arespacochaga es cordava els pantalons, havien penetrat al Mas Serra els altres dos soldats. Després de mirar el cadàver ensangonat de l'anarquista, havien guipat la faldilla arromangada de la noia. Julio Orviz va esbossar un somris guaitant de reüll la bragueta encara oberta del seu superior i va declarar:

—Ara ens toca a nosaltres.

—I tant —va riure l'altre.

—No —va respondre el tinent.

—A nosaltres també ens en toca —va afegir Orviz, avançant una passa.

—I tant! Ens ho mereixem, després d'un dia tant dur.

Arespacochaga va desenfundar la pistola i, amb el to dur de xèrif de pel·lícula de l'oest, va respondre:

—He dit no!

Els altres el van observar amb menyspreu, van arronsar les espatlles i van sortir. Després de rumiar-hi una mica, el tinent va optar per no consignar a la carta aquella part de la història. Ja n'hi havia prou —i massa— amb la seva pròpia vergonya. No volia

tacar, a més, la reputació d'uns soldats que arriscaven cada dia la vida per Déu i per Espanya.

Vaig recular a poc a poc. Ja era al lllindar de la porta que vaig llucar el cap d'una dona que espiava rere una porteta a l'esquerra. La mare de la noia, potser? A fora, m'esperaven Julio Orviz i l'altre soldat. M'hi vaig reunir. Em vaig ajupir vora el que havia rebut una bala per l'esquena. Era mort, dessagnat. I vam fer via cap a Lleida. La resta del jorn es va escolar sense res de destacable. Vam fer nit al castell de Gardeny i els tres dies següents ha tingut lloc la batalla pel control de Lleida, carrer per carrer i casa per casa. Només he tingut ocasió de respirar aquesta tarda. El primer que he fet ha estat confessar-me davant de mossèn Tarancón. No li ha donat gaire importància a la violació de la noia del Mas Serra. "Quan hom lluita pel Generalísimo i per Déu, tot està justificat. En el curs d'una Croada, tot se sacrifica a l'altar d'un bé superior. A més, devia tractar-se d'una roja. O d'una puta, que ve a ser el mateix. En aquest cas, la teva única falta hauria estat no deixar-li un parell de pessetes abans de fotre el camp." Mossèn Tarancón ha rigut i, després d'uns instants de reflexió, m'ha preguntat: "Ha sagnat?" "Em sembla que no", li he respost. I ell ha replicat: "Doncs no t'hi amoïnis. No era verge, per tant era una puta. Has comès un pecat venial, en no pagar-li dues pessetes. Resa una Avemaria i un Parenostre com a penitència." I m'ha donat l'absolució. Jo he resat l'Avemaria i el Parenostre de seguit, amb tres de propina de cada, per si de cas. Però no m'he

quedat tranquil. Fet i fet, no n'estic del tot segur, que no sagnés. Estava tan atabalat! Lògic, oi? Havia baixat del Cel a l'Infern en pocs instants.

Què en penses, de tot plegat? De debò: confio més en el teu criteri que en el de mossèn Tarancón. Però em cal, per damunt de tot, netejar la consciència.

Amb el màxim afecte, el teu amic.

Tinent Jorge Arespacochaga y Sáenz de Ortuondo.

La nit del 4 d'abril del 1938, a la mateixa hora que el tinent Arespacochaga escrivia la carta al seu amic Borja, la Brígida Serra, estesa al llit, els ulls clavats a les bigues del sostre, recordava la fesomia del seu violador: la ferida de la temple, la sang a la galta i uns ulls blaus que emetien flames de gel. Curiós i paradoxal paral·lelisme: botxí i víctima pensaven alhora l'un en l'altre —una relació fonda i contradictòria acabava de néixer, sense que en fossin encara conscients.

Al contrari que el tinent Arespacochaga, la Brígida Serra, pubilla de Cal Serra, estava força orgullosa que, per una rara casualitat —era improbable que en aquell indret aïllat hi arribessin notícies de París, a les acaballes del segle XVIII—, a la llinda de la casa pairal s'hi eternitzés, cisellada en pedra, la data de la Revolució Francesa. Filla de pagesos modestos però passablement il·lustrats, havia après a llegir de petita, havia assistit a classes a les monges, havia devorat un munt de novel·les romàntiques traduïdes a un il·legible castellà vuitcentista i, als divuit anys, en veure's compromesa en matrimoni al Dídac Martí, un veí vidu i ric de quaranta anys, s'havia revoltat.

Contra l'opinió de la mare —la Ramona Macià— i amb el suport reticent del pare —el Miquel Serra—, s'havia matriculat a l'Escola Normal de Lleida, d'on sortiria el juny del 1936 amb un expedient mediocre i un bocí de cartró imprès que hauria de permetre-li guanyar-se la vida com a mestra. A vint-i-un anys, un futur esplèndid semblava desplegar-se davant seu com una tofuda catifa persa. Pur miratge, però. Al cap d'un mes esclatava la Guerra Civil i els seus somnis —com els de tota una malaguanyada generació— se n'anaven en orris. En lloc d'ensenyar les quatre regles i l'ortografia bàsica a la canalla, va resignar-se al paper de les seves avantpassades durant els mil·lennis anteriors: ajudar els pares a tenir cura dels conills i les gallines, a cavar l'hort, a collir tomates i carbassons, a rapinyar cireres a les finques veïnes, a rentar la roba, a planxar-la i a esprémer-se l'enginy, en èpoques d'escassedat, a omplir l'olla d'un brou no massa aigualit.

La guerra! La maleïda guerra ho havia espatllat tot. Des del primer dia, a més. No n'havia estat el pare de la Brígida una de les innombrables víctimes innocents? El 17 de juliol del 1936, el Miquel Serra havia viatjat a Barcelona per a una reunió del POUM. El 19, ignorant consells de companys comunistes més experimentats i assenyats, havia baixat des de la pensió a Balmes fins a la plaça Catalunya, per assabentar-se de primera mà del que és una Revolució. Sempre havia estat un bufanúvols, el pobre Miquel Serra! I va morir com a tal: una bala perduda li va foradar el crani. La Ramona Macià —que no suportava les ínfules llibresques i polítiques del marit—, va arron-

sar les espatlles en assabentar-se'n i va sospirar: “No notarem gaire la diferència. Total: pel que feia!”

Però les desgràcies mai no venen soles. Qui sap si per ànsia de revenja, per idealisme juvenil o perquè no suportava l'harpia de sa mare, el Xavier, primogènit del Mas Serra, s'havia allistat com a voluntari a la Columna Macià-Companys el setembre del 1936. El darrer any i mig n'havien rebut una carta al mes, tramesa des d'una trinxera infecta de la serra de Terol. Les darreres notícies dataven del febrer del 1938. Després, silenci. Amb l'enfonsament del Front d'Aragó i la desbandada consegüent, la correspondència havia cessat.

El pare, mort. El germà, mobilitzat. I, per acabar d'adobar-ho, el Mateu Sistac, promès de la Brígida —triat per ella, de manera deliberada, contra l'opinió dels pares— era al front del “no passaran”, a Madrid. Fill d'uns modestos botiguers de la plaça l'Ereta, el Mateu era alt, corpulent, guapíssim, cap calent, apassionat i faldiller. Ella se n'havia enamorat instantàniament i ell l'havia acceptada com a companya sense gaire convenciment, esbalaït que sabés tantes matemàtiques i llistes de reis. Pertanyia alhora al POUM, a les colles de tabolaires més irreverents i a una petita banda especialitzada en robatoris a botigues de barri. Però, ¿no el pinten cec, l'amor? Pitjor encara: sord. La Brígida ignorava totes les veus que li desaconsellaven el Mateu, a més de les dels pares: des de la tieta Mercè i fins un guàrdia de la Paeria, parent llunyà, que li'n va detallar el currículum delictiu.

Cedint a la pressió d'ella, el Mateu Sistac havia accedit a casar-se. Les noces estava previstes pel 16 d'agost del 1936. Una setmana abans, la Brígida va rebre una carta breu i de sintaxi desmanegada on el Mateu li anunciava el viatge a Madrid per tal de “veure guerra i veure món”. Per a una altra noia, allò hauria estat motiu d'emprenyament i ruptura fulminant, però la Brígida —mig per orgull, mig per un amor forassenyat— va fingir acceptar-ho de bona gana. El darrer any i mig havia escrit no menys d'un centenar de cartes al Mateu, rebent-ne de tornada menys d'un dotzena, curtes, desmenjades, i que acabaven sempre amb una desesperada petició de diners per gir postal —a la qual ella, desarmada i cànvida, responia positivament.

Així s'havia escolat un any i mig de guerra. De desgavell. De decepcions. De túnel obscur i paradoxal: la llum del final, en lloc de dilatar-se, s'empetitia dia rere dia a ulls de la Brígida. Fins la fosca total. L'enfonsament definitiu, que havia tingut lloc quatre dies enrere.

Ho recordava vívidament. El rostre del violador damunt d'ella, el seu alè fètid, el seu membre llisquent com una serp. Després de quatre dies de lluita interior —de ràbia, d'odi, d'impotència, de menyspreu, de plorera—, la Brígida semblava tenir el cap prou clar com per afrontar els esdeveniments i anotar-los en una llibreta, a la tapa de la qual hi deia: *Diari de la guerra*. Va fullejar la vintena de pàgines farcides de cal·ligrafia minúscula i va escriure una nova data.

4 d'abril del 1938. Només quan el militar feixista ha sortit, amenaçant amb una pistola dos soldats morts de gana, m'he adonat que tenia la faldilla apujada fins a mitja cuixa i un pit al descobert. M'he apressat a tapar-me i m'he incorporat. M'atabalava un xiulet a l'orella dreta. M'havia rebentat el timpà l'explosió de la granada? La mare ha sortit de la cuina, ha corregut i m'ha abraçat.

“Estàs bé, filla?”

“Sí.”

“Segur? Què t'ha fet, aquest brètol?”

Amagada tota l'estona rere la porta, havia presenciada la violació? La sospitava? Jo estava massa avergonyida com per acceptar-ho i he replicat:

“No res. Després de l'explosió, ha comprovat si estava viva.”

“I els altres dos? Volien violar-te?”

He assentit. La mare ha sospirat, s'ha abocat rere la porta exterior i ha declarat:

“Ja han tocat el dos. Però encara se senten trets.”

“Tornaran?”

“Mai no se sap. Amaguem-nos a les golfes.”

Ens hi hem passat la resta del dia, espantades i immòbils, escoltant trets aïllats. Al vespre, la remor del combat ja s'allunyava.

“Els fatxes ja deuen ser a les envistes de Lleida”, ha dit la mare. “Espavilem-nos.”

Ha escorcollat el cadàver del milicià amb el braç arrencat, que ostentava el braçalel vermell i negre de la CNT. Hi ha trobat una cartera amb més de vint mil pessetes: producte d'una rapinya, sense dubte. Se les ha embutxacades al davantal. I, amb un ganivet

Aquesta obra va ser guardonada amb el Premi Manuel Cerqueda Escaler de Novel·la Curta, atorgat a la XLIII Nit Literària Andorrana, 2021, i dotat per Andbank. El jurat l'integraven: Rosa Pujol, Anna Ribera ygua i Meritxell Roca.

ANDBANK /
Private Bankers

© Francesc Puigpelat Valls, 2022
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L, 2022
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: maig de 2022
ISBN: 978-84-1303-363-1
DL: L 181-2022
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L
www.bobala.cat

◀ imprès a lleida ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.